

Ömer ERDEM

ile Söyleşi

— Mehmet ÖZTUNÇ —

Çağdaş şiirimizin en özgün seslerinden Ömer Erdem, “Ben kendimden beslendim her zamanda şiir yazarken, şiir yaşarken ve düşünürken onu yanımda buldum.” sözleriyle, sesinin, söyleminin duyusunun kaynağı olarak “beni” işaret ediyor. Onun “ben” teknesinde dövülen acı, mutluluk, yalnızlık, umut ve karamsarlık gibi duygular, Türk şiirinde bugün yakın bir ilgiyle izlenen bir şair çıkarıyor karşımıza. Ömer Erdem, önünde uzayıp giden uçsuz bucaksız bir bozkırdan insan denilen bilinmeze bakıyor ve onu sözün en katışıksız hâliyle süzüyor.

Şairin “Dünyaya Sarkıtılan İpler”le, 1996 başlayan şiir yolcuğu, “Mesafesi Kadar İnleyen Rüzgâr” “Yitiriler”, “Yarım Ağaçlar”, “Evvel”, “Kireç” ve son olarak 2012’de yayımlanan “Kör”le devam etti.

Ömer Erdem, *Yarım Ağaçlar* kitabıyla 2002 Cahit Zarifoğlu Şiir Ödülü’ne layık görüldü.

Yayımlandığı zamanlarda edebiyatımızda özel bir yeri olan *Kaşgar* dergisinin yayın yönetmenliğini de üstlenen Ömer Erdem, şimdilerde yazı çalışmalarını çeşitli dergi ve gazetelerde sürdürmektedir.

“Ben Her Zaman Cepheleşen Taraflara Değil Birleşen Ortaklıklara Gönül Verdim”

■ *1996’da yayımlanan ilk şiir kitabımız Dünyaya Sarkıtan İpler’den 2012’de yayımlanan son şiir kitabınız Kör’e kadar süren şiir yolculuğunuzda Ömer Erdem şiirinin, şiir anlayışı, söyleyiş biçimi gibi yönleriyle periferiden merkeze doğru bir seyir izlediğini söyleyebilir miyiz?*

Periferiden tam neyi anlamalıyız? Merkez nereye düşer? Bunları sonsuzca sorgulamalıyız. Fakat şiirin duygudan düşünceye doğru evrildiğini hep söyledim. Periferi ister istemez daha bireysel duygu ve duyarlıkların çevresinde döner başta. Merkez ise daha soyutlanmış, daha genel, daha evrensel duyarlıkların geliştiği ve varılması bir yer olmalı. Erişilmiş bir durak hatta. Ergin değil fakat. Sanırım kastınız bu. Başta şair daha çok kendisiyle ilgileniyor. Orada kalıyor. Orada korunuyor. Fakat şiir sonucunda benden, benim sığınaklarından bir bir çeşitli hamlelerle çıkmak ve o beni tarihle, zamanla, cemiyetle, insanla ve dille bütünleştirmektedir de. Bir de kavramsal olarak merkez her zaman tehlikelidir. Bir toplanma ve ayrışma yeri olarak da öyledir. Merkez yaratıcılıktan yoksundur kavramsal bağlamda şiir için. Ama, bu amalar, su oyunları gibi hiç bitmez, şairler, merkeze, merkeze doğru gelirler. O merkez çıkış noktası olarak değil, değer-

lerin, verimlerin mahşeridir. Ki mahşerde de herkes bir başınadır. Başta teknik birtakım amatör ve kaçınılmaz ürkekliklerim vardı. Çıkıp geldiğimiz şartlar, sosyolojik koşullar, psikolojik gerekçeler daha da önemlisi en yakınınızda bulunanların kaş göz işaretleri, ses oyunları, ne yöne çekileceği meçhul jestler benim de üzerimde bir periferi izi bırakmıştır. Ben bu bağlamda nispeten daha şanslı sayılırım. İlk şiirlerimden itibaren yan çevrelerin emek ve niyet olduğu kadar değer öğüten ortamından geçmedim. Direkt ve olabilecek en üst noktadan başladım. Bu şans. Şiir anlayışı, şiir kavrayışı, duyusu, yazma süreçleri, yayınlama stratejileri, şiiri sunma ve tutma biçimleri elbette zamanla değişiyor. Geçmiş bu anlamda üzerimde pişmanlık gölgeleri oluşturmaz benim. Bugün geçsem aynı mecradan şüphesiz geçmem ama yaşanan da yaşanmıştır. O yaşanmışlıkların mirasına bakmak gerekir. Capcanlı, gerçek ve sonuna kadar hak edilmiş bir geçmiş olmalı şairin. Sonuçta herkes bir yerden gelir bir yere gider. Bu önemli değil. Kendiniz misiniz her aşamada ve bu kendilik bir şiir hayatı taşıyor mu? Vardığınız merkezde sesiniz size mi ait? Yoksa başkalarının tozuna toprağına mı bulandınız?

■ **Daha ilk şiir kitabımızdan itibaren çok derin bir duyuş, kavrayış ve söyleyiş gücünüz hemen dikkati çekiyor. Ömer Erdem şiirinin beslenme kaynakları nelerdir? Üzerinizde etkisini daha fazla hissettiğiniz şairler kimlerdir?**

Şairleri geçelim derim kaynaklık bakımından. Özellikle hep ve daima geçelim derim. Bunun meraklıları var bilmez değilim. Yeni şairlerde özgünlükleri değil kendi izlerini ararlar. Bu sebepten de geçelim. Hem şair özne olarak bir kalıp değil ve onun üzerinde mutlak anlamda salt bir şahsiyet etkin olmuyor. Bir de şu var, özellikle bir de şu var, falan şairin falan şair üzerindeki etkisinden söz ediliyor da neden bu etkinin (şair yaşıyorsa eğer) söz konusu şair üzerindeki etkisinden bahsedilmiyor? İlhan Berk mesela gençlerden etkilendiğini söyleme erdemine sahipti. Bu da etki değil mi? Etki, etkileşim çok yönlü, karşılıklı, sınırsız, koşulsuz ve zamansız bir şeydir. Şairin kaynağı şairdir. Önce kendi şairliği. İsteddiği kadar kendisinden önceki veya kuşağından, yakın şairlerden etkilensin, beslensin. Bu konu, biraz da şairleri harcamak, onların değerini hafifletmek için gündemde tutulur bizde. Haydi diyelim, bir dönem Oktay Rıfat bazı şairleri etkilemiş. Etki ölçülebilir, tartılabilir bir şey mi ki, taklitle karşılaştırılıyor. Ben kendimden beslendim, her zaman da, şiir yazarken, şiir yaşarken ve düşünürken onu yanımda buldum.

Her zaman Türkçenin şiir birikiminin, onun tarihsel derinliği yanında

güncelliğinin içinde hissettim kendimi. Bir tür erken bilinç diyelim. Ne var ki şükürüm sonsuzdur okuduğum ve hâlâ okumakta olduğum bütün şairlere. Eğer sözünü ettiğiniz duyuş, kavrayış ve söyleyiş gücü, başkalarından ödünç alınmış olsaydı, nereye kadar taşıyabilirdiniz onları. Şiirde hiç ama hiçbir şey ödünç alınmaz. Ne imge, ne duygu, ne ses, ne şu, ne bu. Şair vardır veya yoktur. Olmalıdır veya olmamalıdır. Bu bir ahlak meselesidir bu şiiri yaşayanlar için. Bir de sevdiği, sevebildiği şairler çok olmalı kişinin. Ben hep sevdim. Hâlâ bir amatör meraklıyım, herkesi okurum. Herkesi izlerim. Ama bir şiiri duyarken onu yazarken kendim miyim ona bakarım. Bana dokunmayan başkasına niye dokunsun diye düşünürüm.

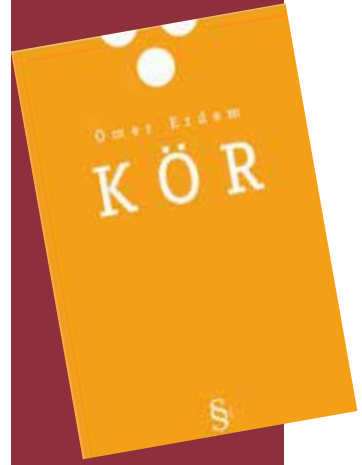
■ **Tam da bu noktada Kireç'teki "Gülten Akın" şiirini sormadan geçmek istemem. Şiiri ilk yayımlandığında Kitap-lık dergisinde birkaç kez arka arkaya okumuş ve benim de oldukça yakından takip ettiğim Gülten Akın'ın şiirin arka fonunda adeta belirmediğini hissetmişim. Bu duygudaşlığı nasıl yakaladınız?**

Akrabalık diyelim. Bilgisiz, akıl ötesi ama çelik gibi bir akrabalık diyelim. Dağ rüzgârlarının, ıssızlıkların, yarı aralık kapılardan işitilen seslerin, korkusuzca bir el makasıyla kesilen upuzun saçların, kaya diplerindeki nemden can bulan yeşertilerin, kimsesizliklerin, Anadolu bozkırları kadar şehirlerdeki iç seslerin, yitikliğin, abdallığın, onurun, başkaldırının, gerekirse isyanın, dil terbiyesinin, kır-

ların, erimiş karların, ölüm arkaizminin bir şairi besleyen hemen bütün değerlerin ve duyarlıkların toplamı diyelim. Bir kez olsun, Şavşat ormanlarından yukarı çıkıp da Ardahan kırlarına, düzlüklerine, yüz yakan rüzgârlarına, yağmur ve güneş cilvelerine, uykusuz annelere, gözü kara babalara, kız kardeşlerin örülmüş bir tutam saçta toplanan cennet eğrisine, daha yeni sönmüş ateşlere, ağıtlara, aklınıza ne gelirse ve hatırimızdan çıkmayan ne varsa ömür boyunca onların adına diyelim. Bir kez, bir kez bile henüz yan yana gelmedik onunla yeryüzünde. Ama ne zaman kumlu sesini duysam cennet yan odaya gelmiş de oturuyor sandım. Ürperdim.

■ **Şiir, edebiyat çevresi, eleştiri kurumu, okurlar tarafından giderek daha az izlenen, bilinen dahası kendisine karşı kayıtsız kalılabileceği daha yüksek sesle dile getirilen bir tür oldu. Şiir geleceği belki de geleneksel saygınlığı, ağırlığı adına kaygılanmalı mıyız?**

Bakmayın siz bunlara. Türkiye'nin gerçek edebiyatı hatta asıl sanatı şiidir. Şiirle kurulmuş bir milletten söz ediyoruz. Dipte, herkesin baktığı, ölçtüğü, okuduğu şiidir de hasetlerinden konuşmazlar. Bir şairi kabullenmek sadece bir kişiyi kabul etmek değildir çünkü. Şiir kuşatır. Şiir temsil eder. Şiir altüst eder. Ama o çevreler! O bıyık altından gülenler, o miting ve kongrelerde şiir bastonuna yapışanlar, eleştirmen usturaları! Böyle bir intiba da verirler. Şiirin etkisi sayı, söz ve hesapla görülebilen bir şey değil ki. Bir kere okunan şiir ömür boyu kök salar kişide. Ama itiraf da etmeliyiz, örtülü bir alan var şiirde. Görünmeyen,

gösterilmeyen.

Herkes kendi tıynetine, kendi kültür düzeyine, hayat algısına ve önceliklerine göre şiiri algılıyor, onu hayatının bir yerine yerleştiriyor. Bir de tarihsel bağlamda özne yıkılıyor. İnsanın bir, biricik ve bir başına kalma özgürlüğü elinden alınıyor. Varoluşun karşılığı gitgide üretim tüketim ilişkilerinin çevresine konumlandırılıyor. Tabii dilden yapay ve sanal bir dile akıyor insanlık. Şiir, tek başına kendi içinde bir ontoloji sorunu yaşamadığı gibi olup biteni karşılama gücünden de beri durmadığı hâlde, (Ezra Pound'u düşünelim mesela, bizde ikinci Yeni ve sonrası gelişmiş modern şairleri düşünelim) bu karşılığın toplumla ilişkisi bağlamında ciddi sorunlar var. Şair hâlâ paylaşmaya yanaşmıyor. Çünkü biteceğini, niteliğinin kayacağını biliyor. Dünya ise sadece yerel bağlamlarda değil küresel ölçekte bir paylaşma alanı çoktan. Şiir piyasa ilişkilerinin bir metına dönüşmüyor. Böylesi bir durumda şiire ve şaire biçilen rol süs sanatlarının yanına sokulmaktır. Yüksek itiraz olduğu kadar bir uyarış sanatı olan şiire böyle bir iklimde elbette yer bırakılmaz. Şiir ve şair adına değil, toplum ve o toplumun ruhu sayılan yaratıcılığın kaynağı dil adına bir kaygı gütmek lazım. Bir çıkış olacaksa şiirden olacak başka yol yok. Her şey dibe, umutsuzluk ve ölüm çizgisine yaklaşırsa bile, insanın son umudu şiir. Ölümün bile muhteşemliğini o dillendirecek.

Ben kendi payıma, baştan beri yalın ve yalnızlığı savunuyorum. Ve şairin ahlaki ödevi estetik ve ontolojik değerlerden şaşmamak, kendisini ve insanı kandırmamaya ayarlıdır. Ötesi, kim bilir, biraz kader, biraz tarih biraz da saçmalık...

Bir de şöylesi bir durum var. Kültürel alanlar hızla daralıyor. Boyut değiştiriyor. İnsanın hem kendisini ifade etmesi hem de anlamlandırması için alternatif lakın geçici diller ikame ediliyor. Teknolojinin getirdiği görsel ve daraltılmış dil bunlardan birisi. Ne var ki, şiir bütün bunların dışında tarihsel şuurla irtibatlı, ebedi insanın var olma hakkını savunan bir sanat. Bu açıdan baktığımızda, şiirin izlenmesi, ona saygı duyulup duyulmaması daha kritik eşiklerde düşünülmesi gereken sorular ve sorunlar oluyor. Ben kendi payıma, baştan beri yalın ve yalnızlığı savunuyorum. Ve şairin ahlaki ödevi estetik ve ontolojik değerlerden şaşmamak, kendisini ve insanı kandırmamaya ayarlıdır. Ötesi, kim bilir, biraz kader, biraz tarih biraz da saçmalık...

■ ***Dünyaya Sarkıtılan İpler, Mesafesi Kadar İnleyen Rüzgâr, Yitiriler'den Evvel'e kadar gelen süreçte Ömer Erdem'in şiirinin yönünün daha çok geçmişe dönük olduğunu ama Kireç ve özellikle Kör'de karşımıza daha çok bugüne bakan şiirlerle çıktığımızı düşünüyorum. Yanlıyormuyum?***

Tam olarak öyle değil. Şairi ve şiiri okuma yöntemlerimizle ilgili biraz. Bazen bu mercekten bakıyoruz, bazen şu açıya geçiyoruz. Okuma şeklimize göre algılar yaratıyoruz. Hükümler veriyoruz. Mesela, *Yarım Ağaçlar*'da 'Kurdun Gömülüğü' adında bir şiir var. İlk aklıma geldiği için söyledim. Nereye koyacağız. Bizde okurluk kadar şiir üzerine düşünme kısırlığı pekişiyor her geçen zaman. Bir de şiirdeki zamanı, o zamanın izdüşümlerini kolayca ayırtırmak mümkün değil. Yaratıcı hafıza, sürekli bir akıttır ve onun sadece bir durağı yoktur. Çok çok bilinçle olmuyor o bakımdan her şey. Bilinci, şuuru ve isteği aşan durumlar yaşıyor şair. Eğer, sözünü ettiğiniz bağlamda bir veri toplamı varsa, benim şiir enerjimi, belli bir süre, geçmişe bakarak çıkardığım gibi bir sonuç çıkarmak da mümkün bir açıdan. Fakat sonrasında bu alanı tamamıyla terk ettiğim de söylenemez. Belki daha gelişmiş algılar, yeni yoklayışlar, farklı akıl edişler ve asıl önemlisi daha enerjik bir duyuş edindiğim ve bugünün izlerinden daha toplayıcı bir bakışa kavuştuğum da söylenilebilir. Aktüel ve olanın tuzağına düşmeden onun ruhunu soyutlayarak şiire akıtmak elbette zor ve tehlikelerle dolu. Ama benim hayatı duyuş şiddetini ve dünyanın gidişine duyduğum endişe şiirsel katmanlarını hep arttırdı. Daha yoğun düşündüm ve bu düşünüşün şiirsel çitası kadar sitesini de yükseltmeyi istedim. Orta Doğu coğrafyası ve onun kültürel olduğu kadar tarihsel derinliğini, dinlerin, mitlerin, şehirlerin, sokakların, seslerin, insan

yüzlerinin eşliğinde, bugünün müziği yapmak istedim. İyi ki duymuşum iyi ki yazmışım. Şam, Kahire, İskenderiye, Kudüs, İstanbul, Bağdat, gibi şehirlerin yaralı yüzünü duymuşum. Yoksa sahte ve köksüz olduğu kadar uydurmaca Arap Baharı söyleminin çok gerisine düşmüş olacaktım. 'Seni Bir Kerre Gördüğümde Suriye'de' şiirini iyi ki yazmışım savaştan önce. *Kireç* ve *Kör* benim tarihi tam da şahdamarından bütün acısıyla duyduğum ve kendime dair müzikler ve kültür ürettiğim kitaplar oldu. Bugün bizim en yakından nefes alıp verdiğimiz yer ve şiirimizin ona dokunma borcu var ayrıca. Zaman hükmünü en genel olanda icra eder etmesine ama vücudun lokmada hakkı var onu da unutmamak gerekir.

■ *Enis Batur, şiirimizin dünya düzeyinde olgunluğa ulaştığını yazmıştı. Bu olgunluğa rağmen sizce Türk şiiri, dünyaya yeteri kadar açılabilir mi?*

13. yüzyıldan beri, özellikle o çağdan beri şiirimizin bir olgunluk problemi yok. Şiir bizi hem tanımladı hem de taşıdı. Halkımız da kendi katlarında bu taşıyıcılığın hakkını bir ölçüde verdi. Mesela, Süleyman Çelebi'nin "Mevlid"i neticede bir şiirdir ve orta insan her zaman huşu ile duymuştur o şiiri. Dahası dahası da var. Hem divan şiiri hem halk ve tekke hem de modern şiir için de böyle. Hatta 1960'ların ortalarına kadar şiir ortak bir şuurla toplumun kuşandığı bir şeydi. Her şey sonrasında oldu. Birdenbire ve katlana katlana oldu. Her zaman kötü

Hiçbir zaman doğru tek cepheden görülemeyeceği gibi edebiyat da tek bir anlayışla yazılamaz, kurulamaz, ilerletilemez. Şaire yüklenen misyona gelince, o bir yandan anlaşılabilir, bir yandan da sorunlu. Bugünün dünyasında şair, muhalif, özgürlükçü, insan hakları ve demokrasi konusundaki şaşmaz duruşu ve asıl önemlisi ise güncel politika ve ideolojiler üstü davranmak durumunda.

şairler de oldu elbette. Haksız yere abartılanlar, öne çıkarılanlar da oldu. Fakat kültürel silkinmeler zamanla her şeyi yerine oturttu. Enis Batur'un sözünü ettiği olgunluk, modern şiirimizin dünyayı ve insanı kavrayıp taşımakta gösterdiği yetkinlikle ilgili. Fakat, kültürün el değiştirmesi, sokağın ve sokak dili kadar düşüncesinin başta politika (bu bağlamda Ecevit, Erbakan ve Demirel üçlüsü kardeş sayılırlar) olmak üzere her alana dağıldı, hâkim oldu. Özal devri ise çıkardığı kültür bakanları ve ekonomi politikaları irdelendiğinde daha açık görülür, Türkiye'nin üstünü, kendisinin üretmediği mal ve para ile ustalıkla örtme ve el altından global paylaşımcılığa açma politikasıdır. Şiirin ürettiği özgün düşünce ve üst politikayı alt üst etti. Cumhuriyet elitlerinin ve onların türevlerinin kılancı yaklaşımları ise şairin sosyolojik köklerini değiştirdi, şairin ontolojik yalnızlığı ekonomik ve sosyal yalnızlığı ile ikiye katlandı. Kavganın kökeninde, yaratıcılık ve özgünlük değil, daha çok siyasal ve sınıf kavgaları var. Şimdiye kadar Türk şiirinin çoktan dünya ölçeğinde özgün bir deneyim olarak biliniyor olması gerekirdi. Şundan, sanırım dünyada, en az bin yıllık edebî birikimini yok sayarak kısa zamanda yine kendisine özgü ve modern bir şiir kurabilen

dil ve şiir yoktur. Bir de modern Türk şiirinde tecrübe edilen insan, sadece bu bölgeye ait değil en genel anlamda evrenseldir. Ama Türkiye şairi ile kavgayı, onu yok saymayı ve mektep kitapları şairciliğini önemsemediği için ne toplum katmanlarına hak ettiği derecede yayılım kazanabildi şiirimiz ne de dünya çapında yankı bulabildi. Politikacılardan veya iş adamlarımızın herhangi birisinin aklına, zevkiselim sahibinin idrakine, bir Sezai Karakoç şiirleri toplu basımını veya Dağlarca toplu şiirlerini yurt dışına bir toplantıya gittiğinde hediye olarak götürmek geçmiyor. Neden dünyasında bunun yeri yok. Neden taşıyacağı şeyin değerinden habersiz. Böyle olunca, dışarıya açılmanın, dışarıda bilinip etkin olmanın zeminleri de tükeniyor. Bir de dünyada, edebiyat, yayın piyasası dediğimiz oldukça geniş bir ağ var ve bu artık roman üzerinden yürütülüyor. Çevirideki zorluklar, bütün dünyada şiirin gündemden düşmesi açılımların önünde büyüyen engeller.

■ ***En son yayımlanan kitabınız Kör'de günümüz meselelerine göndermeler yapan şiirleriniz de var. Poetik olanın daha çok politik olarak algılandığı bir ülkede günümüz şiirleri yazmanın riskleri yok mu?***

Risk her zaman var. Vardı. Olacak da. Mesele şu, politik dilin baskın ve kolaycı yönüne yatırım yapıp oradan şiir dışı bir kazanç mı elde etmek istiyorsunuz yoksa her ama her şeyi her şeyden önce de yaşadığımız zamanın şiddetinden dolayı onun ruhunu mu yakalamanın peşindesiniz. Kavramsal düzeyde ben politikayla çok ilgiliyim. Reel politik ise daha ayrı, daha güncel bir konu. Ayrıca söylemeden edemeyeceğim, Türkiye’de politika daha hızla fikir ve sanat köklerinden bağını kopardığı için, şairin gündelik anlamda ilgi devşireceği seviyede bile değil. Bir iş yapma yöntemi bugün daha çok. *Kör*’deki yansımalar anlık ve günlük reaksiyonlar değil çok hızlı ve şiddetli ve de dayatmacı dünyanın karşısına dilin ve şiirin gücüyle çıkıp arkadan değil öncü, önceden, sezgi ve cesurca konuşmadır. Nitekim, *Kör*’de yazdıklarımı hem bugün yazmazdım hem de bugün yazmanın anlamı kalmazdı. Geri düşerdim mutlaka. Zaten, şair bir savaş muhabiri gibi cepheden haber vermez. O cepheleri, cephe gerisini, ölümleri, çocukları, faşizmi, adaletsizliği, yalanı, görgüsüzlüğü, yozlaşmayı, çürümeyi, daha savaş başlamadan, kılıçlar çekilip kan dökülmeden sezer. Yağmur yağarken yağmur yağıyor demenin haber vermek dışında ne hükmü var?

Günümüz meseleleri ayrıca sadece bugünün meseleleri değil ki! Neredeyse bin yılın köpüğünün içindeyiz. Son bir asırda yaşanan değişim belki tarihin bütününde olmadı. Ve bizim kuşağımız, neredeyse birkaç

yüzyılı birden yaşadı. Onların tortu ve türevleri, teknoloji ve siyasal, ekonomik çözümlerle önümüze yığıldı. Ama değişmeyen, arkaik, kadim, tekrarlanan, gündemden hiç düşmeyen konular da var. Türkiye gibi her anlamda yönünü şaşırılmış, değişim hızı yüksek, kültürel ve siyasal çalkantıları sert bir toplumda, şiiri daha günden duymak son derece normal.

■ ***Şairlerin, yazarlara kıyasla politik anlamda daha çok cepheleştiklerine tanıklık ediyoruz. Bu biraz da sanırım edebiyat geleneğimizde şaire, şiire atfedilen edebiyat dışı “misyonla” ilgili. Şiirin özünden uzak bu anlayış, şiir dünyamızda şairin duruşunu da belirliyor. Niçin, şiirimizdeki cepheleşmeler bu kadar keskin?***

Cephe meraklıları, cepheye komutan, cepheye asker yazılma aşkıyla dolu kişi sayısı az değil. Her taraftan. Her cepheden. Bir de yamaklar takımı var. Arkadan gelenler. Yaşlanmış arslanları, güzel kafesler içinde arslan avcısı havasıyla oradan oraya taşıyanlar, şehir şehir gezdirip fotoğraf çektirenler var. Valilere takdim ediyorlar. Bakanlara, bürokratlara. Pöf pöf pöf. Ne ikiyüzlü ne arsız bir dünya. Ben her zaman cepheleşen taraflara değil birleşen ortaklıklara gönül verdim. Kültürel, ekonomik, sosyolojik katmanların bu kadar birbirine yakın ve iç içe, üstelik de eğitim sisteminin bu denli düzleştirici olduğu bir toplumda, şairlerin, yazarların çok esaslı ayrışma konuları ne olabilir ki? Demok-

rasi, daha çok demokrasi istemenin, sosyal ve ekonomik anlamda ilerlemiş bir toplum ideali taşımanın, insan hakları, sendikal haklar, kadınlar, çocuklar için gerekli özel politikalar talep etmenin cephesi mi olur? Bir de daha tarihsel kökleri olan meseleler var ki tam da burada zaten görüş ayrılıklarına, farklı yorum ve bakış perspektiflerine ihtiyaç var. Hiçbir zaman doğru tek cepheden görülemeyeceği gibi edebiyat da tek bir anlayışla yazılamaz, kurulamaz, ilerletilemez. Şaire yüklenen misyona gelince, o bir yandan anlaşılabilir, bir yandan da sorunlu. Bugünün dünyasında şair, muhalif, özgürlükçü, insan hakları ve demokrasi konusundaki şaşmaz duruşu ve asıl önemlisi ise güncel politika ve ideolojiler üstü davranmak durumunda. Öteki türlü saygınlığı da kalmaz. Ama bu işin sevdalısı olup kendisini bir davanın savaşçısı olarak görenler de yok değil. Ne yapalım, onları da anlamamız lazım. Her türlü yaratıcılıktan uzak, özgünlüğü olmayan, kitlenin duygularını köpürtmekle oyalanan bu mizaçları biliyoruz. Oysa tarih bize göstermiştir ki, ideolojik kavgalar unutulur ama gerçek sanat eserleri yaşar. Hem kavgaya kalkışanların hem de onların taraftarı olmaya özenenlerin bunu unutmaması gerekir. Hep şunu söylerim, öyküde, romanda, şiirde bu kadar derin birikimi olan bir edebiyatın hasbi okuru olabilselerdi yazarlar ve şairler birbirlerini çok ama çok daha fazla severlerdi.

■ *Şiir yıllıklarının, şiir antolojilerinin geri çekilmesi, eski*

heyecandan uzak bir biçimde karşılanmasına gönlünüzün hiç razı olmadığını biliyorum. Eleştirileri daha çok şairlere yönelttiğinizi seziyorum, yıllık ya da seçki hazırlayanların daha özenli ve dikkatli davranmalı gerekmez miydi?

Elbette, elbette, hem Memed Fuad hem de H. Mehmed Doğan'ın çok dikkatli ve değerden hareket ediyor olmaları gerekirdi. Memed Fuad, nisbeten daha dengeli. Enis Batur bir özel konuşmada, H. M. Doğan'a antoloji hazırlatmakla yanlış yaptığını söylemişti ki bence çok haklıdır. Bir şekilde kanonun içinde bulunanlar, iktidar konumuna kavuşanlar bu hastalıktan kurtulamadılar. Dün onlar bugün başkaları. Bir tür rövanş duygusu. Ben hem yıllıkları hem antolojileri edebiyat geleneğimiz bakımından yaşasın istedim. Hâlâ da isterim. Fakat öylesine kavgalar yapıldı ki üzülmemek elde değil. Şairlerin de ellerinden alınan ne olduğu ve elde tutmak için ne yapılması gerektiğini düşünmeleri gerekirdi. Pek çok antoloji yapıldı geçmişte. Bunların içinde büyük kısmı da etkisiz oldu. Öte yandan Behçet Necatigil gibi çalışkan ve asil insanların yaptıkları çalışmalar da adil biçimde güncellenmedi. Bir edebiyat sadece eserle değil şair, yazar ve eserler hakkında yapılan çalışmalarla yerli yerini bulur. Memed Fuad'ın antolojisi de gelişmeliydi. O dengesizlikler sonraki nesillerin mirasına dönüşmemeli. Edebiyattaki zenginlik ile yapılan işlerdeki zenginlik paralel yürümeli.

■ *Şiirimizin hem kuramsal yaklaşımlar hem de yeni şiirler ve şairler anlamında “cephes” değiştirdiğine inanıyor musunuz? (Sol şiirden sağ ya da muhafazakâr şiire doğru)*

Buna gülerim. Acı acı gülerim. Sol şiirden muhafazakâr şiire evrilmek olacak öyle mi? Önce bu sol şiir ne demek? Şair şiirden şiire geçer. Cepheden cepheye değil. Şairin günlük hayat biçimi kendisini ilgilendirir ve hiçbir büyük şair şiirini dünya görüşüne borçlu değildir. Yaşamaz, özgürlüksüz ve cüretsiz hiçbir özgün şiir yazılamaz ve Türkiye’de kendisine muhafazakâr süsü verenlerin önce, tek başlarına ayakta duracak dil ve kişiliğe ulaşmaları gerekir. *Dediğim gibi şair bir yerde değildir ki bir yere gitsin. Onun tek cephesi dildir. Orada var olur. Özgünlüğü, yaratıcılığı, büyüklüğü hep onunla ölçülür.* Bunlar kolaycılıkların, toptancılıkların, alttan alta işletilen kötücül yaklaşımların ürünüdürler. Şiirin gücü bütün eklemeler, boyaları, yakıştırma ve yaftaları siler bence. Şimdi görüyorum pek hevesli, pek iddialı, pek fiyakalı şiir yazarları kendilerine bir bayrak seçip onun altında söyleşiyorlar. Eeee, kolay gelsin. Bizim mezhebimiz böylesi saçmalıklardan uzak. Şair şairdir ve şiirinin en geniş evreninde bütün insanlara ulaşmanın kudretiyle konuşur. Ve şiir ilkin muktedirlerin yanından uzaklaşmaktır.

■ *“Parkinson” şiirinizde Muhammed Ali’yi anıyor ve “Ali idi o her yumruk/ kaderin ayağında bir pa-buç gibi ters dönerken” diyorsunuz.*

Muhammed Ali, döneminde oluşturduğu algı ile belki de kendisini de aşan bir yere konumlandı. Bu oldukça etkileyici şiiri nasıl bir ruh hâli içinde yazdığınızı merak ediyorum.

Çocukluk. Çocukluğun evreni ve o evrende devşirilmiş anılar. O anılardan kurulmuş güncel ve soyut yapı. Sevdiklerimiz ve yitirdiklerimiz karşısında bir daha geri alınamaz büyük yazıklanış. Şiir yaşantıların büyük aralığından sıza sıza, duygu, hayal, düşünce ve eleştirel yaklaşımlarla örüle örüle oluşur bende. Anı salt bir hatırlayış anı olmaktan çıkar, bugün canımda yaşayan, ruhumu sızlatan, hayatı dolduran ve açıklayan bir ışığa dönüşür. Muhammed ve Ali isimleri, boks gibi sert bir sporda, toplumun itilmişlikleri, yaralanmışlıkları, çaresizlikleri içinde öylesi bir imgeye bürünüyordu ki, o yüzlerdeki ışığı yaşayıp da bugüne taşımamak düşünülemezdi.

Dipte çok dipte özel anılar ve yaşantılar yuva yapıyor ama ancak şiirin teknesinde mayalanıp toplumsallık kimliği kazanınca şiire yaklaşıyor. Şiir oluyor.

Ruh hâline gelince ne kadar istesek de dönüp geriye bakacağız, hatırlayacağız, her hatırlayışta her şey yer değiştirecek lakin hiçbir şey şiirin yerini alamayacak. O yüzden şiire, sadece şiire bakmalı. Açıklamalara değil.

■ *Bazı şiirlerinizde halk şiiri söyleyişleri dikkatimi çekiyor. Divan edebiyatına göndermeler yaptığınız*

şairleriniz de var. Şiirinizin bu özel yönelimlerini merak ediyorum.

Benim avcı, gezgin ve bağdaştırıcı bir zihnim vardır. An içinde yakalar, yaşatır, büyütür ve şekillendiririm her şeyi. Soyutun en uç noktasına götürür orada terk ederim bazen kendimi. Gün gelir, ses, şekil, anılar, yakalar ve kendisini şekillendirir. Ne içten özel bir dikkat ne de kültürel bağlamda yönlenmiş bir hesabım var. Yaşadığım an bütün genişliğiyle benimdir. Dün benimdir. Bugün de. En çok da bugün. O hem geçmişe salınır. Bugünün şeklini alır. Geleceğe göz kırpar. Memnunun bundan. Hesap kitap adamı değilim. Ama şiirimizin bütün çağlarını duymaya çalışıyorum. Duyuyorum da. *Ben zamanda sürekli bir gezginim.*

■ **Dünyaya Sarkıtılan İpler kitabınızda “kâğıt yorganlarla örttüğümüz” adlı şiirinizde “şair ve dua ver bize” biçiminde bir dizeniz var. Evvel’de ise “şair Allah’ın dilinden düşmeden evvel” diyorsunuz. “şair Allah’ın dilinden düşmeden evvel” dizesi şiire ilişkin ontolojik, epistemolojik bir belirleme mi?**

Bakın eskilerin bir sözü var, mana şairin karnında diye. Hayır, mana kimsenin karnında değil ve kimsenin malı da değil. Şiir bizi niye güçlü kılar, şair neden çok güçlüdür? Çünkü o kendisinin bile sahibi değildir. Çok üst, çok çok üst bir konumdadır şiir vaktinde şair. Bir şeyi söyleriz. Duymuşuzdur çünkü onu. Çok derinde, çok dipte duymuşuzdur. Duymak ayrı, açıklamak ayrı. Açıklamak aklın çocuğu.

Duymak ruhun müziği. Niye? Şairin duyduğunu hatta daha ötesini okur da, insan da duysun diye... Her açıklama sadece eksikliği artırır bu yüzden.

■ **Evvel’in Ömer Erdem şiirini poetik anlamda olmasa bile ustalık düzeyi, olgunluk anlamlarında yeni bir yol, menzil olduğuna inanıyorum. Ömer Erdem şiirinde Evvel nasıl bir yere denk düşüyor?**

Evvel’in şiirimde nasıl bir yere denk düştüğünü irdelemek bana düşmez elbette. Şair bunlarla uğraşmaz. Belki o şiirleri yazdığım döneme ilişkin bazı paylaşımlarım olabilir. Mesleki anlamda çok yoğun, seyahatlerle zenginleşmiş, insan ilişkilerinde daha içeriye dalmış, toplum ve tarih anlayışında zengin okumalar yaptığım bir süreçti. Duyuyor, aklediyor, çalışıyor ve kendimi yakalamaya çalışıyordum. Kendi hâllerimi, farklı zamanlarda farklı mekânlara dağılmış, şiirin o saf ikliminde, pervasız, müzik ve ses dolu bir evrende yaşıyordum. Yazıp yazamamaktan, şiirsel yaşantının o her zaman özlenir coşkusuyla dopdoluydum. Kolay yazıyordum. Birden yazıyordum. Sonra onlar bir toplama kavuştular. Evvel’i kurdular. Hayatım, yaşantılarım, duyuş ve düşünüşlerim o denli canlı olmasaydı elbette yazılmazdı o kitap. Büyüdüm anlayacağınız. Kanatlandım. Kanadım. İnandım.

■ **“Acı, şiirimizin mayasıdır.” diyorsunuz. Günümüz şiirinin hâlâ aynı maya ile mayalandığını söyleyebiliyor musunuz?**

Günümüz şiirinin dertlerini ayırtıramam birden. Ama acı, salt etrafımızda olup bitenlerden, ölümlerden, saçmalık ve savaşıardan, insan hakları ihlallerinden, adaletsizlik ve haksızlıklardan, yoksulluk ve çaresizlikten doğan acılar değildir. Çünkü, bunlar insan ürünüdürler ve ortadan kaldırılabirler. O zaman acı olmayacak mı? Benim duyduğum ışığın içindeki acıyı görmekten ibaret. Karanlığın sesini, insan olarak, ölümlü bir varlık olarak duyuyor olmak. Yaşadığımız coğrafyanın insana ve varlığa vuran arkaik gölgesi bu duyuyu hep canlı tutuyor. Acı, sevincin ve huzurun karşıtı değildir bende. Daha çok, daha metafizik, saf ve bir o kadar da yalın olandır. İnsan olmanın köküdür.

■ **İlk şiir kitaplarınızda birçok şiirde karşımıza çıkan “baba ve oğul” imgelerinin Evvel, Kireç ve Kör’de daha az görüldüğünü fark ediyoruz. Bu Ömer Erdem’in hayatında oğul - baba ilişkisinin başka biçimlere evrilmesiyle mi ilgilidir?**

Şahsi hayatımda somut böyle sorunlar olmadı. Herkesinki kadar günlük ve gelip geçici şeylerdi. Soyut düzeyde ortaya çıkan şey ise tarihsel bakışın ve yaşadığımız hayatın kodlarını oradan çözme isteğinin dışı vurumuydu. Ben değişmek kadar gelişmek, zenginleşmek kadar derinleşmek, karışmak kadar yalınlaşmaktan yanayım. Yaşa, zamana, hayata göre bilgi, bilinç, birikim, kültür, duyarlık ve önceliklerimiz sürekli değişiyor. Hareket ediyor. Can kazanıyor. Baba, oğul öyle kolay sili-

necek bir imge değil bu kadim coğrafyada. Taşların bile yüzü onlarla okunabiliyor.

■ **Edebiyat fakültesi mezunusunuz, üniversitelerde öğrencilere edebiyat, şiir sevgisi verildiğine inanıyor musunuz?**

Üniversite büyük bir imkân fakat bu yerinde ve verimli kullanılmadı. Sanırım eski şiirin zevkiyle yetişmiş ve belli bir dünya görüşü ekolünden gelen hocaların da ilgisizliği ile bu alan kısır bırakıldı. Oysa şimdi biliyorum pek çok devlet ve özel üniversitenin yeni akademik kadroları hem günün şairlerini okuyorlar, zevk alıyorlar, seviyorlar ve üzerlerine ça-

lışıyorlar. O bir devirdi geçti. Güncel edebiyatın okuru olamamış akademisyenlerden zaten bir yönlendiricilik de beklememek gerekiyor. Bir de eski kuşak akademisyenler günün şairlerine eğildiklerinde bu konuda ilerleyebilecekleri alan da bulamıyorlardı. Gizli gizli okuyor seviyor ama bunu ilan edemiyorlardı. Bizde her şey ifrat tefrit arasında gidip geliyor tabii ki. Ama ne yapalım gerçek nitelik her zaman dar alana sıkışır. Ben okur olmasını önemsiyorum her şeyden önce öğrencilerin. Daha nitelikli bir insan olmak için dünyayı şiir gözüyle kavramak için şiir.

■ **Kör'de peygamber isimleri, kıssalar, manevi dünyamızı oluşturan değerlere ilişkin göndermeleriniz bir hayli fazla. Niçin dönüp bu değerleri, olguları, varlıkları hatırlatmak istediniz?**

Bu dönüşleri bu hatırlayışları bu dokunuşları bir misyon duygusuyla yapıyor değilim. Benim bir hayat görüşüm dünya ve evren algılayışım ve bunu besleyen kaynak ve duyarlıklarım var. Onların nerede hangi şiirimde ne şekle bürünerek dışa vuracağını bilemem. Ben öyle yaşıyor ve yaşıyorum. Bende, ben, çoğul algı ve çoklu kişiliklerle örülmüş durumda. Tek bir yaratıcı beni, her zaman etkili bulmuyorum. Bu dışarıdan parçalanmışlıklar gibi görülür, gösterilmek istenilebilir hatta yer yer karalamak için vurgulanılabiliyor. Umurum değil. Biz Tanrı'nın mirasçısı gibi hissetmeliyiz kendimizi ve o çok yüksek çok yönlü çok oyunlu çok renkli çok müzikli ve

çok iddialı kattan duyup yazmalıyız. Kültürlerin, ideolojilerin, grupların, kliklerin, dinî algıların sınırlayıcı çitlerini geçmeliyiz. Bakacaksınız şairin kumaşına. Kulağınız duymuyorsa geliştireceksiniz. Aklınız almıyorsa akledeceksiniz. Her şey yüksek cüretin bahçesinde meyveye duracak. Her bir peygamberin, varlığın ve insanın hâllerine, neşvesine düşen neşvesini bugünün insanında yakalayacaksınız. Öteki türlü her şey yaşantıdan uzak kuru ve envantere dönüşür.

■ **Belki de Nesimi meşrep bir duyuşla söylediğiniz “öyle çok öyle fena sildim ki beni/ allahtan, başka yalana inanmadım” dizeleri etrafında sorulan bir soruya, “Kimseler benden şiir beklemiyor ki?” şeklinde bir yanıt vermiştiniz. Kendinize haksızlık ettiğinizi düşünmüyor musunuz? Çünkü sizden yeni şiirler bekleyen birçok okur var.**

Bu haksızlık değil. İçine düştüğümüz zavallı yüzyılların ki hem 20. hem 21. yy'lardır onlar, payımıza bıraktığı kültürel yalnızlığın dillendirilişidir. Şiirim meşrebi değil aslında meşrepleri var. Ama bu kolay ve vasat döngüde örtülü kalıyor. Ben kimse benden şiir beklemiyor derken, bir toplumsuzluğa denk gelmenin çağdaş hâlini söylüyorum. Türk şiiri bu ülkede terk edildi. Bu bilinçli yapıldı. Ama her fırsatta tokatlanan aleyhlerinde konuşulan yine şairlerdir. Neden? Çünkü oyunu gören ve onu bozacak olan yine onlardır. Allahınızı severseniz şu çözümlüş, şu yaltakçılık ve şu kof dilcilere bir bakar mısınız? Bu ülke-

de devirleri taklit etmekten aktör ve mask değiştirmekten öte ne yapıyor? Daha bir şiirin okuyucusu bile olmamış kişiler ahkam kesiyor, Türk şiirine nizam veriyor, dün kapısından geçmedikleri büyük şairleri göklere çıkartıyorlar, neredeyse bıktırıcısına bayraklaştırıyorlar; diğer yanda da devam eden diri ve esaslı şiiri görmezden geliyorlar. Böyle bir ortamda, bir beklenti veya umuşla şiiri sürdürmek şair ahlakına yakışmaz. Biz kimsesizliğin ve çıplaklığın soyundan geliyoruz. Kimseye borcumuz yok. Ne liderimiz var ne patronumuz. Ne bir dava yükledik ne de kendimize bir taraf seçtik saf şiirden başka.

■ **“Şiirimin burç değiştirdiği, buna şiddetle ihtiyaç duyduğu ve dahi ihtiyaç duymayı sürdüreceği muhakkak.” demiştiniz. Şair bu değişimi hissediyor, yakalar mı? Yoksa bu fark etmeden kendisini dayatan bir değişim midir?**

Hem ister hem yakalar hem çalışır. Değişmek ve gelişmek esastır şiirde çünkü dil ve duyuş uçsuz bucaksız bir evrendir. Şairin görgüsü, bilgisi arttıkça, şiir bilinci kanatlandıkça, şansı yaver gidip enerjisi tükenmedikçe, değişim de gelişim de burç değiştirmek de sürecektir. Bu çok zor. Bilmez değilim. Fakat şair her şeye rağmen var olan kişidir. Bir noktadan sonra ya delirmek ya da çok güçlü bir mizah duygusuna sahip olmak sapağına gelir şair. Mizah sapağı her şeyi kabullenirmiş gibi gözükürken bıyık altından gülmek, insanı ve eşyayı basit tahtından indirip şiir terazisine çıkarma kudretine erişebilmektir. Değişemeyen çelişemez. Çelişmeyen yazamaz. Yazamayan var olup değişemez. Şiir bu. Onu şairde görürüz ama aslında herkesin üstünde gezen herkesin dilinde dolaşandır.